

Semir Šejtanić, vanredni profesor⁴
Univerzitet „Džemal Bijedić“, Mostar
Bosna i Hercegovina
Semina Krhan, MA pedagogije
Osnovna škola „Mujaga Komadina“ Mostar

Primljen: 11. 02. 2025.
Prihvaćen: 13. 04. 2025.
UDC: 371.121
DOI:10.19090/ps.2025.1.48-60
Originalni naučni rad

KOMPETENCIJE ŠKOLSKOG PEDAGOGA I NJIHOV UTJECAJ NA KVALITETU NASTAVE

Apstrakt

Pedagog kao stručni saradnik škole, koji u interdisciplinarnom timu ostvaruje razvojno pedagošku djelatnost u školi, učestvuje u svim fazama vaspitno-obrazovnog procesa i pruža podršku nastavnicima u planiranju, izvođenju i evaluaciji nastavnog procesa. Percepcija uloge školskog pedagoga među nastavnicima može biti različita, ali u većini slučajeva pedagozi se prepoznaju kao ključni partneri i stručni resursi koji značajno pridonose unapređenju kvalitete i efikasnosti nastavnog procesa. Važno je da pedagozi aktivno komuniciraju, sarađuju i grade povjerenje s nastavnicima. Cilj sprovedenog istraživanja bio je ispitati kompetencije školskog pedagoga i njihov utjecaj na kvalitetu nastave, s posebnim naglaskom na percepciju nastavnika i pedagoga o pedagoškoj ulozi u praćenju i unapređenju nastavnog procesa. U istraživanju je učestvovalo 248 nastavnika i 9 pedagoga iz 6 škola sa područja Hercegovačko-neretvanskog kantona (BiH). Rezultati istraživanja pokazali su da su pedagozi involvirani u sam proces realizacije nastave, da su stručni i kompetentni te da pomažu nastavnicima unaprijediti nastavu koja je usmjerena ka kvalitetnom obrazovanju. Istraživanje je izvršeno analitičko-deskriptivnom metodom, servej metodom i metodom teorijske analize, a dobiveni rezultati su grafički predstavljeni.

Ključne riječi: pedagog, nastavnik, unapređenje nastave, kompetencije

Uvod

Školski pedagog igra ključnu ulogu u savremenom obrazovnom sistemu, a njegove kompetencije imaju značajan utjecaj na kvalitetu nastave i cjelokupni vaspitno-obrazovni proces. Kroz kontinuirano praćenje i evaluaciju nastavnoga rada pedagozi pomažu u implementaciji novih obrazovnih praksi, koje mogu povećati motivaciju učenika i njihovu aktivnost u procesu učenja. Jedan od važnih aspekata unapređenja nastave je uvođenje novih obrazovnih tehnologija gdje pedagozi mogu educirati nastavnike o tome kako efikasno koristiti digitalne alate u nastavi, što može poboljšati pristup učenju i učiniti nastavu interaktivnom.

Školski pedagog važan je faktor u unapređenju nastave jer djeluje kao most između teorijskih pedagoških spoznaja i praktične primjene u učionici. Prema Fajdetić i Šnidarić (2014), pedagog unapređuje nastavu kroz tri ključna područja: metodološku podršku nastavnicima, rad na motivaciji učenika i praćenje savremenih trendova u obrazovanju. Metodološka podrška uključuje savjete o diferencijaciji nastave, upravljanju razredom i primjeni inovativnih pristupa, poput problemskog učenja ili digitalnih alata.

⁴ semir.sejtanic@yahoo.com

Pedagog može pomoći nastavniku u izradi plana za rad s učenicima s posebnim potrebama, čime se povećava inkluzivnost i efikasnost nastave (Ledić, Staničić i Turk, 2013), a njegova uloga u kreiranju individualiziranog obrazovnog plana ključna je za osiguravanje prilagođenog vaspitno-obrazovnog pristupa učenicima s poteškoćama. Prema Šimek, Ledić i Dorčić (2020), pedagog ima značajnu odgovornost u koordinaciji procesa izrade IOP-a, sarađujući s nastavnicima, roditeljima i drugim stručnjacima kako bi se osigurala individualizacija obrazovnih strategija.

U našem vaspitno-obrazovnom sistemu često se postavlja pitanje kvalitete nastave i ono je danas jedno od važnijih pitanja aktuelnog vremena. Kvaliteta nastave ne odnosi se samo na akademska postignuća učenika, već i na stvaranje poticajnog okruženja za učenje, podršku socijalnom i emocionalnom razvoju učenika i unapređenje nastavničke prakse. Prema Fajdetić i Šnidarić (2014), kompetentan školski pedagog doprinosi kvaliteti nastave kroz neposredni rad s nastavnicima, savjetujući ih o metodama poučavanja i upravljanju razredom. Sposobnost pedagoga da prepozna potrebe učenika i koordinira individualizirane pristupe u nastavi može poboljšati uključenost učenika i njihove rezultate. Unapređivanje kvalitete nastave ne može se postići bez zajedničkog rada i kontinuirane saradnje pedagoga i nastavnika koji zahtjeva sistemski pristup kreiranju međusobnih odnosa. Školski pedagog ima ulogu unapreditelja nastavnog procesa pa tako i unapreditelja osnovnih didaktičkih načela. Kroz praktične primjere, predavanja, radionice s nastavnicima i stručnim saradnicima nastoji raditi na identifikaciji ličnih prioriteta svakoga pojedinog nastavnika te na stvaranju prepoznatljivosti rada u ostvarivanju ciljeva i zadata nastavnog procesa (Vuković, 2009). On učestvuje u svim fazama odvijanja vaspitno-obrazovnog procesa: planiranju, programiranju, ostvarenju, vrednovanju i unapređivanju. Pedagog prati, analizira, istražuje i predlaže mjere za unapređivanje nastave i drugih oblika vaspitnih i obrazovnih aktivnosti ustanove (Ledić i sar. 2013). Staničić (2005) navodi da se kompetencije mogu (uslovno) imenovati kao formalne i stvarne. Pod formalnim kompetencijama školskog pedagoga mislimo na kvalifikaciju stečenu tokom dodiplomskog studija i na radno iskustvo u školskoj praksi, a stvarne su one kompetencije koje pedagog posjeduje i koje su rezultat njegovog znanja, iskustva i stručnosti u praktičnome djelovanju (Staničić, 2005).

Podgórecki (2004) u radu pedagoga, kao izuzetno važno pitanje, ističe komunikacijske kompetencije. Navedeni autor drži da osoba (školski pedagog) razvojem komunikacijske kompetencije razvija svoje retoričke i jezične sposobnosti, te sintezu i analizu. „Da bi proces neposrednog praćenja i vrednovanja rada nastavnika bio što ugodniji i ishodio unapređenje nastavnog procesa, pedagozi (i direktori) trebaju ga pažljivo i temeljito planirati i pripremiti, a ostvarenju aktivnosti praćenja i savjetodavnom radu s nastavnicima kompetentno pristupiti“ (Bjelan-Guska, Buzuk, Katović i Klepić, 2017, str. 279). Kvalitetna i prikladna komunikacija pedagoga podrazumijeva posjedovanje komunikacijskih kompetencija i vještina kao što su slušanje, empatija, fleksibilnost u ponašanju, poznavanje situacije i upravljanje interakcijom sa saradnicima (Šejtanić, 2019, str. 264). Kao ključni faktor u unapređivanju kvalitete nastavnog rada Jurić (2004) vidi u uvođenju inovacija koje zahtijevaju blisku saradnju nastavnika i pedagoga. Povezanost pedagoga s nastavom treba shvatiti kao neizostavni dio njegovog posla, te kao rad na unapređenju kvalitete nastave, a ne kao kontrolu (Vuković, 2021). Veza pedagoga s nastavom i njegov rad u njoj trebaju biti „sastavni dio plana i programa rada školskog pedagoga“ (Jurić, 1977, str. 233), a povezanost pedagoga i nastavnog procesa ostvaruje se i promatranjem nastavnih časova (Bjelan-Guska i sar., 2017). Evaluaciju i vrednovanje rada nastavnika pedagozi mogu činiti na različite načine (prikupljanjem podataka pomoću skala za procjenu, kao što su: kontrolna skala, skala proizvoda i sociogram, te uz pomoć evaluacijskih listića). Prema Vizek-Vidović i saradnicima (2003), evaluacija procesa nastave provodi se, prije svega, radi stručnog razvoja i poboljšanje rada nastavnika te

djelomično zbog prelaska nastavnika u više zvanje. Unapređenje ukupnog vaspitno-obrazovnog procesa, s posebnim naglaskom na nastavni proces kao specifičan prostor neposredne realizacije vaspitno-obrazovnih ciljeva, predstavlja izuzetno kompleksno i zahtjevno područje djelovanja školskog pedagoga. U tom kontekstu, stručni nadzor nastave, koji uključuje evaluacijske aktivnosti, jedan je od najosjetljivijih poslova pedagoga škole.

Da bi posjećivanje nastavnih sati, a samim tim i procjenjivanje rada nastavnika bilo svrsishodno i kvalitetno, pedagog se za taj proces treba pripremiti i biti kompetentan. Potrebno je da pedagog kreira obrazac za procjenjivanje nastavnog časa koji se sastoji od svih segmenata koje želi pratiti u tom procesu. Pored izrade vlastitog obrasca može se poslužiti već kreiranim obrascima koji se prilažu kao primjer ali i prijedlog za upotrebu u stručnoj literaturi (više u: Bezinović, Marušić i Ristić Dedić, 2012; Jurić, 1977). Posjećivanje i procjenjivanje rada nastavnika ne znači nužno da nastavnici rade nešto pogrešno. Kompetencije pedagoga igraju ključnu ulogu u unapređenju kvalitete nastave. Njihova sposobnost praćenja nastavnoga rada, evaluacije metoda koje nastavnici koriste, te implementacije novih obrazovnih praksi, omogućuju kontinuirani napredak obrazovnog procesa.

Metod

U savremenom obrazovnom kontekstu, kompetencije školskog pedagoga postaju sve značajnije u osiguravanju kvalitete nastave i podrške nastavnicima u suočavanju s kompleksnim zahtjevima vaspitno-obrazovnog procesa. *Predmet* istraživanja je kompetencije školskog pedagoga u unapređenju kvalitete nastave, s posebnim fokusom na percepciju nastavnika i pedagoga o pedagoškim kompetencijama i njihovom utjecaju na nastavni proces. Istraživanje se bavi analizom ključnih kompetencija koje školski pedagog treba posjedovati kako bi efektivno podržao nastavnike u planiranju, provođenju i evaluaciji nastave, te kako bi doprinio stvaranju poticajnog obrazovnog okruženja.

Cilj istraživanja je ispitati kompetencije školskog pedagoga i njihov utjecaj na kvalitetu nastave, s posebnim naglaskom na percepciju nastavnika i pedagoga o pedagoškoj ulozi u praćenju i unapređenju nastavnog procesa.

U skladu s ovako postavljenim ciljem, definisali smo *zadatke* istraživanja:

1. Ispitati postoje li statistički značajne razlike između nastavnika i pedagoga u procjenama pedagoških kompetencija koje su ključne za unapređenje kvalitete nastave;
2. Ispitati osnovne elemente praćenja nastavnog rada, uključujući njihovu strukturu, primjenu i percepciju od strane nastavnika i pedagoga, te utvrditi postoje li statistički značajne razlike u procjenama između ove dvije grupe ispitanika;
3. Utvrditi postojanje statistički značajne razlike u stavovima pedagoga i nastavnika o doprinosu pedagoga unapređenju nastave;

Na osnovu definisanog predmeta, cilja i zadataka istraživanja *hipoteza* glasi:

„Ne postoje statistički značajne razlike u percepciji nastavnika i pedagoga o kompetencijama školskog pedagoga i njihovom utjecaju na kvalitetu nastave, pri čemu pedagozi imaju pozitivniju procjenu vlastitih kompetencija i doprinosa unapređenju nastavnog procesa u odnosu na procjene nastavnika“.

Pomoćne hipoteze istraživanja:

1. Ne postoje statistički značajne razlike između nastavnika i pedagoga u procjenama pedagoških kompetencija koje su ključne za unapređenje kvalitete nastave.

2. Ne postoje statistički značajne razlike između nastavnika i pedagoga u procjenama osnovnih elemenata praćenja nastavnog rada, uključujući njihovu strukturu, primjenu i percepciju.
3. Ne postoji statistički značajna razlika u stavovima pedagoga i nastavnika o doprinosu pedagoga unapređenju nastave.

Istraživanje je realizovano uz primjenu analitičko-deskriptivne, servej metode i teorijske analize, čime se osigurava sveobuhvatnost u proučavanju predmeta istraživanja. Da bismo došli do relevantnih saznanja o nastavničkoj percepciji uloge pedagoga i njegovoj kompetenciji za unapređenje kvalitete nastave kreirali smo instrument SPUKiP, skalu za pedagoge i nastavnike koji se sastojala od tri dijela: Kompetencije pedagoga za unapređenje nastave (10 tvrdnji); Praćenje nastavnoga rada (7 tvrdnji) i Unapređenje nastave (6 tvrdnji). Na ovoj skali ispitanici su izražavali stepen slaganja ili neslaganja sa svakom tvrdnjom (potpuno se slažem, slažem se, neodlučan sam, ne slažem se i uopće se ne slažem), u skladu sa uputstvom koje je bilo sastavni dio skale. Koristeći se statističkim programom SPSS 21 utvrdili smo pouzdanost instrumenta $r=.846$ (Kronbahov alfa koeficijent). Diskriminativnost tvrdnji izračunata je pomoću ajtem-total korelacije, odnosno preko korelacije rezultata koje su ispitanici postigli na određenoj tvrdnji i rezultata koje su postigli u cjelokupnom procjenjivanju. Skale ima distribuciju koja značajno odstupa od normalne raspodjele, što je dokazano Smirnov-Kolmogoriljevim testom, gdje je $D=.067$, $df=257$, $p=.031$, odnosno Shapirov vilkovim testom gdje je $D=.990$, $df=257$, $p=.167$. Valjanost instrumenta utvrđena je analizom eksperata za metodološku relevantnost instrumentarija pomoću faktorske analize. Varimax rotacijom ekstrahovali smo 9 faktora koji objašnjavaju 67,38 % varijanse varijable stava o nastavničkoj percepciji uloge pedagoga i njegovoj kompetenciji za unapređenje kvalitete nastave što znači da nas instrument mjeri ono što bi trebalo da mjeri, tj. da su njegove tvrdnje relevantne i adekvatne za ispitivani konstrukt. Prilikom obrade dobijenih podataka koristili smo se statističkim programom SPSS ver. 26 for Windows.

Populaciju iz koje smo birali uzorak ispitanika na koje se odnosilo ovo istraživanje, sačinjavali su nastavnici i pedagozi škola sa područja BiH (Hercegovačko-neretvanskog kantona). Prema podacima Pedagoškog zavoda u Mostaru, na području koje pokriva ovaj zavod (područje HNK-a,) ukupno ima 22 osnovne škole. Broj nastavnika koji je uključen u realizovanje vaspitno-obrazovnog rada je 760 (624 muškaraca i 136 žena) i 25 pedagoga (22 žene i 3 muškaraca).

Tabela 1

Struktura uzorka

Škola		Nastavnici		Pedagozi	
Gradska	5	M	55	M	0
Prigradska	1	Ž	193	Ž	9

Uzorkom istraživanja bili su obuhvaćeni nastavnici i pedagozi iz šest osnovnih škola i to: Osnovna škola „Mujaga Komadina“ Mostar, Osnovna škola „Mustafa Ejubović-Šejh Jujo“ Mostar, Osnovna škola Blagaj, Šesta osnovna škola Mostar, Osnovna škola „Suljo Čilić“ Jablanica i Druga osnovna škola Konjic. Rezultati istraživanja

Kompetencije pedagoga za unapređenje kvaliteta nastave

Savremeno vaspitanje i obrazovanje, zajedno s nastavom kao njegovim središnjim elementom, usmjereni su na razvoj kompetencija koje se značajno razlikuju od onih prevalentnih u ranijim razdobljima, kada je fokus bio primarno na usvajanju teorijskog znanja. Kompleksni konstrukt savremenih kompetencija polazi na sintezi produktivnih općih i specifičnih znanja, vještina i sposobnosti kojima pojedinac efikasno upravlja te ih primjenjuje izvan okvira vaspitno-obrazovnog konteksta, uključujući svakodnevni život i profesionalnu sferu. Kompetencije pedagoga uključuju širok spektar vještina koje omogućuju rad s nastavnicima i učenicima kako bi se ostvario cilj poboljšanja obrazovnog procesa.

U istraživanju kojem je cilj bio utvrditi kompetencijski profil „idealnog“ pedagoga, Staničić (2001) je utvrdio da pedagog za ostvarenje svoje uloge treba posjedovati pet ključnih kompetencija s pripadajućim odrednicama, i to: lične (iskren i dosljedan u radu, marljiv u istraživanju svojih zadataka), razvojne (jasna vizija razvoja škole, uvođenje inovacija u vaspitno-obrazovni rad i poznavanje informatičke tehnologija), stručne (razumjeti načela organizacije vaspitno-obrazovnog procesa, poznavanje smisla i važnost kvalitetnog planiranja i programiranja rada škole), međuljudske (razumjeti zakonitosti međuljudskih odnosa, znati demokratski voditi školsko osoblje) i akcijske (stvara uslove i otklanja zapreke u radu pedagoškog osoblja, sluša i savjetodavno pomaže u radu, ističe uspjehe i rezultate vrijednih pojedinaca, otvoreno radi sa saradnicima te rješava probleme u školi).

Tabela 2

Kompetencije pedagoga

Indikator	ispitanici	Min	Max	Mean	Std. Devijacija
Posjedovanje efikasne komunikacije sa učenicima i nastavnicima	N	1	3	2,89	0,37
	P	3	3	3,00	0,00
Identificiranje izazova u nastavi i pronalaženje kreativnih rješenja koja poboljšavaju obrazovni proces	N	1	3	2,87	0,40
	P	2	3	2,78	0,44
Razvijanje novih ideja, metoda i strategija za nastavu koje podstiču angažovanje učenika i aktivno učenje	N	1	3	2,66	0,59
	P	2	3	2,89	0,33
Upotreba savremenih tehnologija i digitalnih alata u nastavi	N	1	3	2,75	0,46
	P	2	3	2,67	0,50
Prepoznavanje i prilagođavanje nastave potrebama različitih učenika, uključujući učenike sa poteškoćama	N	2	3	2,81	0,39
	P	3	3	3,00	0,00
Sposobnost procjene kvaliteta nastave i učinka učenika	N	1	3	2,87	0,37
	P	1	3	2,56	0,88

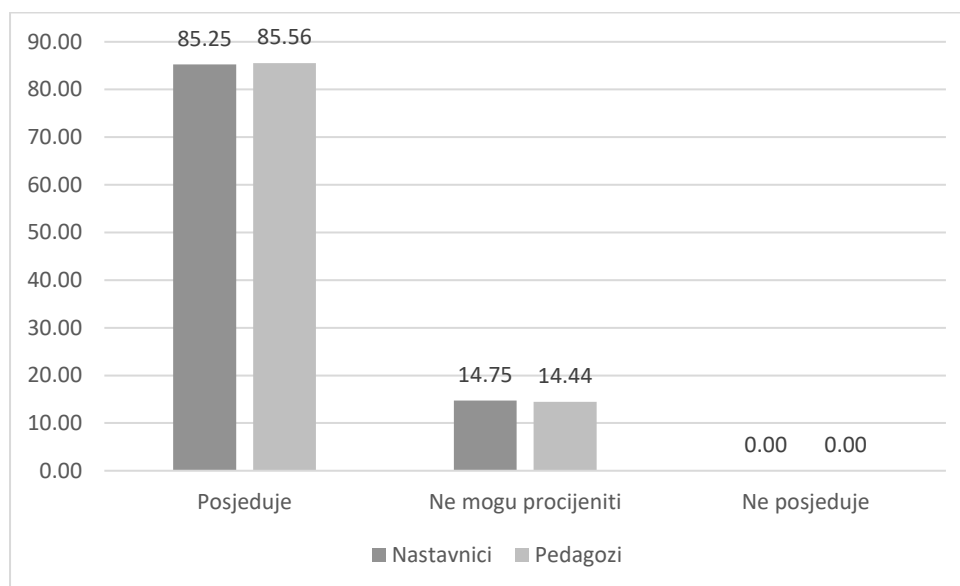
Rad sa nastavnicima na zajedničkim projektima i inicijativama, kao i dijeljenje najboljih praksi i iskustava	N	2	3	2,92	0,26
	P	3	3	3,00	0,00
Posvećenost profesionalnom razvoju i kontinuiranom učenju	N	2	3	2,85	0,36
	P	2	3	2,89	0,33
Sposobnost analiziranja podataka o napredovanju učenika, identificira problem i predlaže rješenja za unaprijeđenje nastave	N	2	3	2,81	0,39
	P	2	3	2,56	0,52
Razumijevanje teorija učenja i obrazovanja kao i različitih metodologija nastave	N	2	3	2,85	0,35
	P	2	3	2,89	0,33

Legenda: N-nastavnici, P-pedagozi, $\chi^2=0,06$, $p < 0,05$, $df=5$

Na osnovu prikazanih rezultata vidljivo je da većina nastavnika smatra kako pedagozi posjeduju sve navedene kompetencije za unapređenje nastave koje su pojavljuju u određenom intenzitetu u zavisnosti od škole. Najveću vrijednost meana primjećujemo kod indikatora „*Rad sa nastavnicima na zajedničkim projektima i inicijativama, kao i dijeljenje najboljih praksi i iskustava*“ ($\bar{x}=2,92$).

Rad pedagoga s nastavnicima na zajedničkim projektima i inicijativama predstavlja značajan doprinos unapređenju nastavnog procesa te jačanju profesionalne saradnje unutar škole. Ova saradnja ogleda se u stručnom savjetovanju i podršci nastavnicima pri planiranju i organizaciji projekata usmjerenih na razvoj ključnih kompetencija učenika, uključujući kritičko mišljenje, timski rad i komunikacijske vještine. Zajednički rad na inovativnim obrazovnim inicijativama može potaknuti primjenu savremenih pedagoških metoda, integraciju novih tehnologija u nastavni proces te razvoj interdisciplinarnih pristupa učenju. Zanimljivo je da većina nastavnika prepoznaje i potvrđuje pedagošku kompetenciju pedagoga u ovom području.

Analizom indikatora koje su procjenjivali pedagozi primjećujemo da su tri indikatora (Indikatori 1,5 i 7) imala identičnu vrijednost meana $\bar{x}=3,00$. Prepoznavanje i prilagođavanje nastave potrebama različitih učenika ključno je za osiguranje uspjeha svakog učenika u obrazovnom procesu. Svaki učenik ima jedinstvene potrebe, stilove učenja, interesovanja i sposobnosti pa je važno da nastavnici koriste diferencirane pristupe kako bi svi učenici postigli svoje obrazovne ciljeve. Pedagozi smatraju da posjeduju navedenu kompetenciju kao i da imaju efikasnu komunikaciju s učenicima koja predstavlja jedan od ključnih faktora za uspješnu realizaciju nastavnog procesa.

Grafički prikaz 1. *Kompetencije pedagoga u školi*

Dobijeni rezultati ukazuju na približno ujednačene stavove nastavnika i pedagoga škole, tj. njihove percepcije o kompetencijama koje pedagozi posjeduju za unapređenje nastave. Od ukupnog broja nastavnika obuhvaćenih istraživanjem (N 248) njih 85,25 % u potpunosti smatra kako pedagozi posjeduju kompetencije za unapređenje nastave. Sličan procenat nalazimo i u procjeni pedagoga 85,56 %.

Dobivena vrijednost $\chi^2 = 0,06$ manje je od graničnih vrijednosti na nivou 0,05 $\chi^2 = 11,1$ i na nivou 0,01 $\chi^2 = 15,1$ za odgovarajući stupanj slobode (df=5), što nas dovodi do zaključka da ne postoji statistički značajna razlika u procjenama nastavnika i pedagoga osnovne škole o kompetencija koje pedagozi posjeduju za unapređenje nastave.

Na osnovu dobivenih rezultata i njihove interpretacije, kao i vrijednosti hi kvadrat testa, našu prvu hipotezu koja je glasila „*Ne postoje statistički značajne razlike između nastavnika i pedagoga u procjenama pedagoških kompetencija koje su ključne za unapređenje kvalitete nastave*“ možemo potvrditi.

Pedagog u savremenoj školi suočen je s brojnim zadacima i obavezama, što zahtijeva kontinuiranu komunikaciju sa svim učesnicima vaspitno-obrazovnog sistema. On više nije samo posrednik u prenošenju znanja, već aktivni motivator i kreator znanja unutar zajednice koja se razvija i uči. Fokus se pomjera sa tradicionalnog poučavanja na proces učenja, uz istovremeno uvažavanje individualnih razlika među učenicima. Takođe, naglašava se potreba za saradnjom s kolegama te razvoj refleksivnih i samorefleksivnih sposobnosti, što doprinosi unapređenju nastavne prakse i kvalitetnijem obrazovnom procesu (Vračar i Milanović, 2014).

Kompetencije pedagoga za unapređenje nastavnog procesa obuhvataju širok spektar znanja, vještina i sposobnosti, čija primjena ima direktan uticaj na kvalitet nastave. Njihova efikasna implementacija ne samo da unapređuje rad nastavnika, već i oblikuje način na koji učenici doživljavaju i percipiraju nastavni proces, doprinoseći njegovoj kvaliteti i efektivnosti.

Praćenje nastavnoga rada

Praćenje nastavnog rada je ključni aspekt u osiguravanju kvalitetnoga obrazovanja i kontinuiranoga profesionalnog razvoja nastavnika. Savremena škola zahtjeva da se više sistemski pristupa podizanju kvalitete nastave, pri čemu kao polazište za unapređivanje služe oni elementi nastavnoga procesa koji se mogu neposredno opažati. Među elementima koji se odnose na sam pristup poučavanju, najveći utjecaj na uspjeh učenika imaju povratne informacije koje su česte i vrlo specifične, usmjerene na ciljeve učenja i rad na konkretnim zadacima (Bezinović, Marušić, i Ristić Dedić, 2012. str. 13). Pedagozi u svom radu učestvuju u unapređivanju cjelokupnoga vaspitno-obrazovnog rada pa samim tim i nastavnoga procesa, a „povezanost s nastavom omogućuje pedagogu kompleksniji utjecaj na nastavu. Uočavanjem, praćenjem i mijenjanjem pojedinih važnih činjenica, pedagog u saradnji s nastavnikom može neposredno i posredno utjecati na uspjeh učenika u nastavi“ (Jurić, 2004, str.246).

Tabela 3

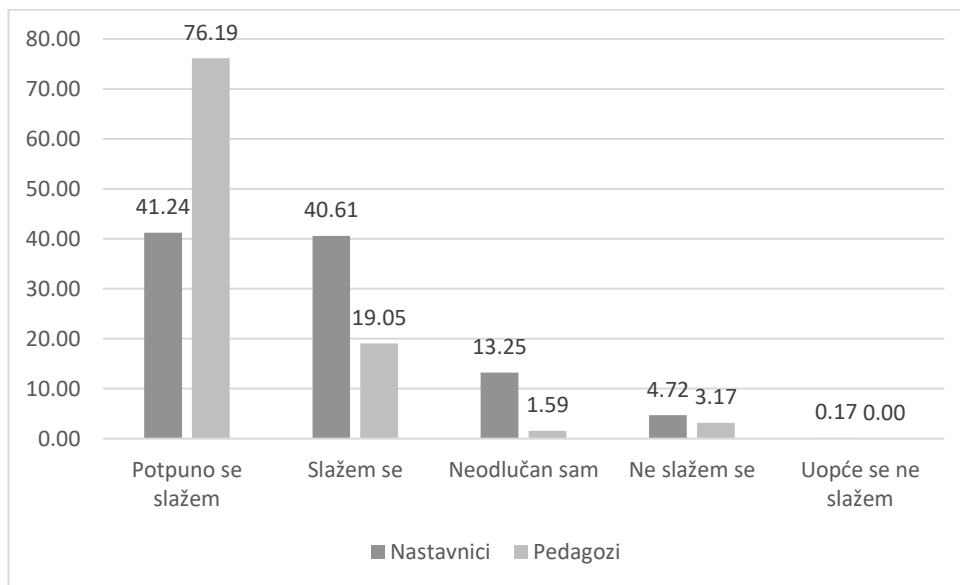
Elementi praćenja nastavnoga rada

Indikator	ispitanici	Min	Max	Mean	Std. Devijacija
Interakcija učenika u razredu	N	2	5	4,38	0,63
	P	4	5	4,89	0,33
Odnos učenik – nastavnik	N	3	5	4,41	0,58
	P	3	5	4,57	0,7
Metode i oblike rada	N	2	5	4,23	0,87
	P	4	5	4,39	0,33
Aktivnost učenika i njihov doprinos nastavi	N	2	5	4,2	0,84
	P	4	5	4,78	0,44
Jasnoća i sistematičnost rada nastavnika	N	2	5	4,11	0,92
	P	3	5	4,56	0,88
Kako nastavnik vodi učenike do razumijevanja	N	2	5	3,99	0,93
	P	3	5	4,56	0,88
Sadržaj rada	N	1	5	3,94	0,94
	P	2	5	4,0	1,22

Legenda: N-nastavnici, P-pedagozi, $\chi^2=30,23$, $p > 0,05$, $df=5$

Najveću vrijednosti meana ($\bar{x}=4,4$) u procjeni nastavnika nalazimo kod indikatora „*Odnos učenik – nastavnik*“. Odnos između učenika i nastavnika na času ključan je za stvaranje pozitivnog i podsticajnog okruženja za učenje. Ovaj odnos ne samo da utječe na akademske rezultate učenika, već i na njihovo emocionalno blagostanje, motivaciju i angažiranost u procesu učenja.

Najviša srednja vrijednost u procjenama pedagoga ($M=4,89$) zabilježena je za indikator prema kojem pedagozi ističu da posvećuju posebnu pažnju „interakciji učenika u razredu“ tokom praćenja nastavnog procesa. Interakcija učenika u razredu je ključni element obrazovnog procesa koji značajno utječe na razvoj socijalnih vještina, samopouzdanja i angažiranosti u učenju. Kvalitetna interakcija među učenicima pridonosi boljem učenju, razmjeni ideja i zajedničkom rješavanju problema.

Grafički prikaz 2. *Praćenje nastavnoga rada*

Iz grafičkog prikaza vidljivo je da pedagozi i nastavnici imaju različitu procjenu o elementima praćenja odnosno posmatranje nastavnoga procesa. Veću razliku u procjenama nailazimo kod procjene „potpuno se slažem“. Dok se 41,24 % nastavnika potpuno slaže s elementima koji se odnose na promatranje nastavnoga procesa, taj procenat kod pedagoga je skoro pa udvostručen i iznosi 76,19 %. Kod ostalih procjena ne možemo primijetiti takvu razliku u procentualnom iznosu, osim u procjeni „slažem se“ koja je također različita.

Dobivena vrijednost χ^2 iznosi 30,23 i veća je od graničnih vrijednosti na nivou 0,05 $\chi^2=9,48$ za odgovarajući stepen slobode ($df=4$) što nas dovodi na zaključak da postoji statistički značajna razlika u procjenama pedagoga i nastavnika o elementima koji se odnose na promatranje nastavnoga procesa.

Na osnovu dobivenih rezultata i njihove interpretacije, kao i vrijednosti hi kvadrat testa, našu drugu posebnu hipotezu koja je glasila „*Ne postoje statistički značajne razlike između nastavnika i pedagoga u procjenama osnovnih elemenata praćenja nastavnog rada, uključujući njihovu strukturu, primjenu i percepciju*“ možemo odbaciti.

Jedan od zadataka pedagoga u posmatranju nastavnog procesa jeste uspostavljanje efektivne saradnje koja obuhvata inkluziju svih aktera obrazovnog procesa. Poseban značaj ima oslanjanje na iskusne nastavnike i primjere dobre prakse prilikom definisanja pravaca razvoja i individualnih profesionalnih ciljeva. Korištenje stručnih i profesionalnih resursa doprinosi zadovoljenju postojećih potreba, kao i kreiranju inovativnih pristupa u pedagoškoj praksi. Primjeri dobre prakse predstavljaju kvalitetnu osnovu za stručno usavršavanje i međusobnu podršku među nastavnicima.

Unapređenje nastave

Unapređenje nastave predstavlja kontinuirani proces koji uključuje primjenu novih metoda, strategija i pristupa kako bi se poboljšali obrazovni ishodi, povećala angažiranost učenika i osigurao visok nivo kvalitete obrazovanja. Vračar i Milovanović (2014) smatraju kako je preispitivanje vlastite prakse najizravniji način unapređivanja kvalitete rada pedagoga, a posljedično unapređivanja i cijele ustanove. Veoma je važno da se analiza nastavnoga časa u cilju unapređenja nastave radi zajednički, između nastavnika i pedagoga, te da se predlažu mjere za unapređivanje nastavnoga procesa, a time i učenja. Povezanost pedagoga s nastavom treba shvatiti kao neizostavni dio njegovog posla te kao rad na unapređenju kvalitete nastave, a ne kao kontrolu (Vuković, 2021).

Tabela 4

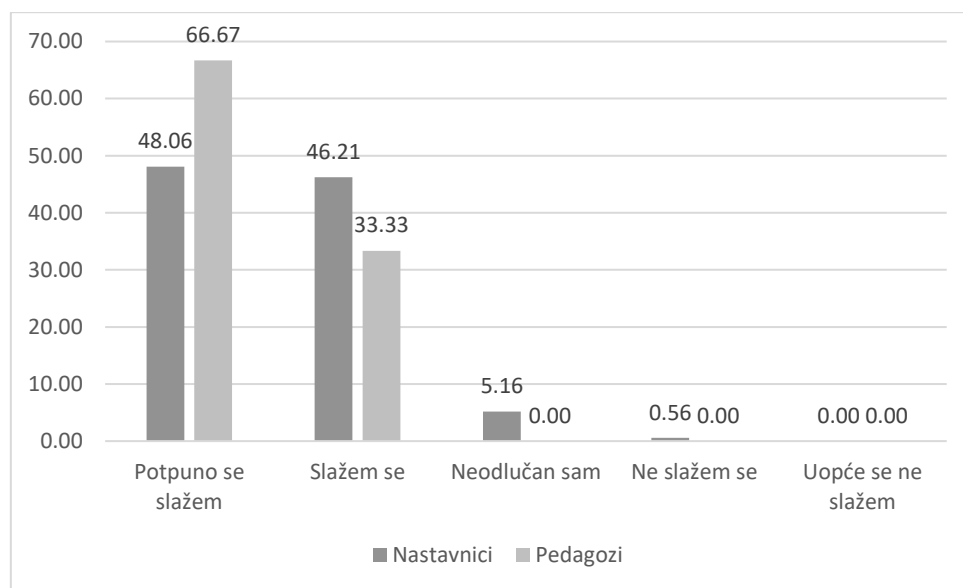
Unapređenje nastave

Indikator	Ispitanici	Min	Max	Mean	Std. devijacija
Posjećuje nastavne sate u cilju unapređenja kvalitete nastave	N	3	5	4,38	0,61
	P	4	5	4,78	0,44
Pomaže nastavnicima prilikom prilagođavanja sadržaja i nastave učenicima s poteškoćama	N	4	5	4,77	0,50
	P	4	5	4,89	0,33
Obavlja savjetodavne razgovore sa nastavnicima	N	2	5	4,38	0,60
	P	4	5	4,78	0,44
Pružila neophodne stručne savjeta iz područja metodike rada.	N	3	5	4,58	0,57
	P	4	5	4,89	0,33
Uvažava ideje nastavnika kako bi se unaprijedila nastava.	N	3	5	4,44	0,58
	P	4	5	4,33	0,5
Zajedno sa nastavnikom vrši evaluaciju kvalitete nastave	N	2	5	4,31	0,66
	P	4	5	4,56	0,52

Legenda: N-nastavnici, P-pedagozi, $\chi^2=5,49$, $p < 0,05$, $df=5$

Obrazovni proces treba biti sistemski prilagođen učenicima s poteškoćama u učenju, uključujući fizičke, intelektualne ili emocionalne izazove. Nastavnici su dužni primjenjivati diferencirane metode i strategije kako bi osigurali ravnopravne mogućnosti za postizanje uspjeha svakog učenika. U tom kontekstu, pedagog ima važnu ulogu u pružanju stručne podrške nastavnicima pri adaptaciji nastavnih sadržaja i procesa učenicima s posebnim potrebama. Ova funkcija je esencijalna za ostvarivanje inkluzivnog obrazovanja koje odgovara individualiziranim potrebama svakog učenika. Pedagog doprinosi identificiranju specifičnih potreba učenika, prilagođavanju nastavnih materijala, razvoju i implementaciji personaliziranih strategija učenja te osmišljavanju pristupa za upravljanje ponašanjem učenika s razvojnim poteškoćama, čime se unapređuje cjelokupna kvaliteta obrazovnog procesa.

Visoke srednje vrijednosti ($\bar{x} = 4,77$; $\bar{x} = 4,89$) ukazuju na značajan stepen konsenzusa među nastavnicima i pedagozima u pogledu aktivnog uključivanja pedagoga u proces evaluacije nastave, kao i njihovog doprinosa unapređenju nastavnog procesa. Ovi rezultati reflektiraju izrazito pozitivnu evaluaciju uloge pedagoga, posebno u kontekstu percepcije nastavnika, koji iskazuju visok nivo slaganja s tvrdnjom da je pedagog dostupan za savjetovanje u skladu s njihovim specifičnim potrebama u nastavnom radu. Pored savjetodavne uloge, pedagog pruža ciljanu podršku nastavnicima kroz podsticanje razvoja njihovih profesionalnih inicijativa i usmjeravanje ka ostvarenju unaprijed definisanih nastavnih ciljeva. U tom procesu primjenjuje facilitativni pristup, fokusirajući se na osnaživanje nastavnika u pronalaženju vlastitih rješenja, umjesto na direktno pružanje gotovih strategija.

Grafički prikaz 3. *Unapređenje nastave*

Analiza stavova nastavnika i pedagoga u vezi s unapređenjem nastave pokazala je da ne postoji statistički značajna razlika u njihovim procjenama. Dobivena vrijednost hi-kvadrat testa iznosi $\chi^2 = 5,49$, što je ispod granične vrijednosti od $\chi^2 = 9,48$ na nivou značajnosti od 0,05, uz stepen slobode $df=4$. Ovi rezultati ukazuju da nema značajne razlike u procijenama nastavnika i pedagoga osnovne škole o doprinosu pedagoga za unapređenje nastavnog procesa, odnosno o tome koliko pedagog efikasno pomaže nastavnicima da unaprijeđe nastavu.

Dobiveni i analizirani podaci i izračunata vrijednost χ^2 testa u potpunosti su potvrdili našu treću posebnu hipotezu koja je glasila: „*Ne postoji statistički značajna razlika u stavovima pedagoga i nastavnika o doprinosu pedagoga unapređenju nastave*“.

Pedagog škole u saradnji sa psihologom i direktorom škole kao i sa stručnim aktivima ima zadatak da kreira uslove u kojima će učenici zajedno s nastavnicima tokom nastavnoga procesa, osim znanja, stjecati vaspitne vrijednosti i kvalitetne međusobne odnose koji će rezultirati kvalitetnim ishodima.

Zaključak

Provedeno istraživanje potvrđuje važnu ulogu pedagoga kao značajnog faktora u unapređenju kvalitete nastave koji djeluje kao stručni saradnik i sistemski učestvuje u svim fazama vaspitno-obrazovnog procesa, od planiranja, programiranja i provedbe do evaluacije i

optimizacije nastavnih praksi. Njegova funkcija više nije ograničena na nadzornu dimenziju, već se proširuje na savjetodavnu ulogu, motivaciju i pružanje stručne podrške nastavnicima, čime se osigurava kvalitetno obrazovanje usklađeno sa savremenim pedagoškim izazovima. Rezultati istraživanja ukazuju na percepciju nastavnika i pedagoga o kompetencijama koje pedagozi posjeduju. Analiza je pokazala da pedagozi u većini slučajeva raspolažu kompetencijama esencijalnim za unapređenje nastave, uključujući efikasnu komunikaciju, analitičke sposobnosti, inovativnost i kapacitet za prilagodbu heterogenim potrebama učenika. Utvrđeno je da pedagog svojim angažmanom, učestvovanje u zajedničkim projektima i pružanjem stručnih smjernica značajno doprinosi boljoj organizaciji i kvaliteti nastavnog procesa. Posebno je naglašena uloga i kompetencije pedagoga u prilagođavanju nastavnih sadržaja učenicima s posebnim potrebama, što rezultira stvaranjem inkluzivnijeg obrazovnog okruženja. Nadalje, pedagozi posjeduju kompetencije za evaluaciju i analitičku obradu nastavnog procesa, iako zajednička evaluacija s nastavnicima ukazuje na potencijal za daljnji razvoj i usavršavanje ove prakse. Pedagog bi trebao preuzeti ulogu motivatora, inovatora i refleksivnog praktičara koji, putem evaluacije i savjetodavnog rada, usmjerava školu prema kvalitetnijem obrazovnom sistemu. Na osnovu rezultata istraživanja mogu se izdvojiti konkretne preporuke:

- Potrebno je jačati saradnju između pedagoga i nastavnika kroz redovne sastanke i zajedničke edukativne radionice. Kroz kontinuiranu komunikaciju i dijeljenje iskustava, pedagozi mogu pružiti dragocjene smjernice nastavnicima o metodama poučavanja, upravljanju razredom i individualiziranom pristupu učenicima.
- Jedan od ključnih segmenata unapređenja obrazovnog procesa jeste kontinuirano stručno usavršavanje i pedagoga i nastavnika.
- Kako bi se osigurala objektivna analiza kvalitete nastave, razviti standardizirane instrumente za procjenu kvalitete nastave.
- Pored toga, posebnu pažnju treba posvetiti podršci nastavnicima u radu s učenicima s posebnim potrebama. Organizirati timsku saradnju s drugim stručnjacima (psiholozima, logopedima) kako bi se osigurala kvalitetna inkluzija svih učenika.

Zaključak istraživanja pokazuje da se uloga pedagoga sve više percipira kao partnerska, gdje su pedagozi kompetentni saradnici i resursi za nastavne inovacije i poboljšanja, umjesto kontrolora nastavnog procesa. Ova promjena paradigme pridonosi stvaranju pozitivne školske klime i poboljšanju međusobne saradnje. Na osnovu dobivenih rezultata, pedagoške implikacije istraživanja ukazuju da je percepcija pedagoga kao „produžene ruke“ uprave ustupa mjesto saradničkoj ulozi, gdje pedagog djeluje kao podrška, motivator i kreator obrazovnih promjena.

COMPETENCIES OF SCHOOL PEDAGOGUES AND THEIR IMPACT ON THE QUALITY OF TEACHING

Abstract

The school pedagogue, as a professional associate, participates in developmental pedagogical activities within an interdisciplinary team, contributing to all phases of the educational process and supporting teachers in planning, delivering, and evaluating instruction. While teachers' perceptions of the pedagogue's role may vary, pedagogues are generally recognized as key partners and valuable professional resources who significantly enhance the quality and effectiveness of teaching. Effective communication, collaboration, and

trust-building with teachers are essential to the pedagogue's role. This study aimed to examine the competencies of school pedagogues and their impact on teaching quality, with a particular emphasis on the perceptions of both teachers and pedagogues regarding the pedagogical role in monitoring and improving instruction. The research included 248 teachers and 9 pedagogues from 6 schools in the Herzegovina-Neretva Canton (Bosnia and Herzegovina). The findings indicate that pedagogues actively participate in the teaching process, demonstrate professionalism and competence, and help teachers improve educational practices focused on quality learning outcomes. The research employed analytical-descriptive, survey, and theoretical analysis methods, and the results are presented graphically.

Keywords: *pedagogue, teacher, teaching improvement, competencies*

Literatura

- Bezinović, P., Marušić, I., Ristić Dedić, Z. (2012). *Opažanje i unapređivanje školske nastave*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje i Institut za društvena istraživanja.
- Bjelan-Guska, S., Buzuk, E., Katavić, I., Klepić, D. (2017). *Izazovi savjetodavnog rada školskog pedagoga s nastavnicima u funkciji unaprjeđenja kvalitete nastavnog procesa*. U *Savremeni izazovi u radu (školskog) pedagoga*. Zbornik u čast Stjepana Staničića. (gl. ur. M. Turk), 270-292. Rijeka: Filozofski fakultet.
- Fajdetić, M., i Šnidarić, N. (2014). *Kompetencije stručnog suradnika pedagoga u suvremenoj pedagoškoj praksi*. *Napredak*, 154(3), 237-260. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/138846>
- Jurić, V. (1977). *Metodika rada školskog pedagoga*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
- Jurić, V. (2004). *Metodika rada školskoga pedagoga*. Zagreb: Školska knjiga.
- Ledić, J., Staničić, S., Turk, M. (2013). *Kompetencije školskih pedagoga*. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/clanak/204683>
- Podgórecki, L. J. (2004). *The Specific Features of Communicational Competences of a Pedagogue*. *Pedagogy Studies (Pedagogika)*, 75, 81-93
- Staničić, S. (2001). *Kompetencijski profil školskog pedagoga*. *Napredak*, 142 (3), 279-295.
- Staničić, S., (2005). *Uloga i kompetencije školskog pedagoga*. Zagreb: Pedagogijska istraživanja, Vol. 2 (1). 35-48.str.
- Šejtanić, S. (2019). *Komunikacija u školi*. Mostar: Nastavnički fakultet Univerziteta "Džemal Bijedić" Mostar.
- Šimek, L., Ledić, J., i Martinac Dorčić, T. (2020). *Kompetencije pedagoga za inkluzivnu praksu*. *Napredak*, 161(3-4), 291-314.
- Vizek – Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović – Štetić, V., i Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP – VERN.
- Vračar, M. i Milovanović, G. (2014). *Položaj pedagoga u školama i analiza razvoja kompetencija u uslovima savremenih promena u obrazovanju*. U *Zbornik radova – Identitet profesije pedagog u savremenom obrazovanju*, 37-43. Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu i Institut za pedagogiju i andragogiju.
- Vuković, N. (2009). *Unapređivanje kvalitete rada školskog pedagoga*. *Napredak*, 150 (2), 209-223. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/82799>
- Vuković, N. (2021). *Uloga školskog pedagoga u praćenju nastavnog procesa*. *Varaždinski učitelj*, 4 (6). Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/254536>